

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу Добрушиної Марії Юріївни
«Номінативний простір концепту LANGUAGE POLICY: лінгвокогнітивний та
лінгводискурсивний аспекти»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
зі спеціальності 035 Філологія

1. Актуальність обраної теми дисертації та її зв'язок із науковими програмами, планами та темами.

Глобалізація сучасного світу має результатом появу значної кількості документів, положень, які впроваджують та регламентують мовну політику. Лексема *language policy* набуває все більшого поширення. Її розглядають як вітчизняні, так і закордонні дослідники з погляду як поняттєво-термінологічного апарату, так і мультилінгвального наповнення явища LANGUAGE POLICY. Тому постала потреба поєднання мультилінгвального вивчення номінативного простору концепту LANGUAGE POLICY з урахуванням поняттєво-термінологічного апарату лінгвокогнітивних та лінгводискурсивних студіювань.

Дисертаційна робота відповідає науковому напрямку кафедри англійської філології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара. Дисертацію виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт у межах дослідження «Актуальні проблеми англійської картини світу: мультиаспектний аналіз» (номер державної реєстрації 0122U001285).

Аналіз дисертаційної розвідки Добрушиної Марії Юріївни дає підставу стверджувати, що сформульовану авторкою мету дослідження досягнуто, а результати характеризуються теоретичною, методологічною та практичною новизною.

2. Зміст та завершеність дослідження.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку

використаних джерел з 316 найменувань та додатків. Загальний обсяг роботи складає 239 сторінок, включаючи 187 сторінок основного тексту.

У вступі обґрунтовано вибір теми дослідження, визначено мету і основні задачі, об'єкт і предмет дисертаційного дослідження, визначено наукову новизну роботи і практичне значення отриманих результатів, описано методи, які були використані у дослідженні, і особистий внесок здобувача. Ознайомлення з текстом дисертаційної розвідки дає підстави стверджувати, що Добрушина М. Ю. успішно впоралася з визначеними завданнями, так реалізувавши поставлену мету.

У першому розділі «Теоретичне підґрунтя дослідження концепту LANGUAGE POLICY» розглянуто різноманітні наукові підходи до ключових понять дисертації та визначено розуміння них авторкою роботи. Аргументовано доцільність опертя на дві ключові підходи – лінгвокогнітивний та лінгвокультурологічний.

У другому розділі «Номінативний простір концепту LANGUAGE POLICY встановлено лінгвістичні складові частини досліджуваного концепту, його лексем-конституентів *language* й *policy* та номінанта *language policy*.

У третьому розділі під назвою «Номінативний простір концепту LANGUAGE POLICY в контексті когнітивно-дискурсного аналізу» (зазначимо, що у темі вжито термін дискурсивний) описано такі інноваційні дослідницькі процеси, як асоціативний експеримент, корпусний аналіз, використання інструментарію штучного інтелекту, чат-боту ChatGPT.

На нашу думку, цікавим та наочним є перетин лексико-семантичних варіантів номінанта, представлених як когнітивними дефініціями (с. 160-161), так і дефініціями, розглянутими в пункті 2.4 (с. 122-137). Марія Юріївна виводить цей перетин у Додаток Б, проте звертає увагу на це порівняння й у тексті роботи (с. 161), зазначаючи, що «експериментальний аналіз актуалізував дослідження лексикографічних та нелексикографічних джерел, підтвердив ключові ЛСВ (ЛДА)» (с. 161).

У висновках узагальнено результати наукової розвідки, запропоновано перспективи подальших пошуків з огляду на наявні результати.

Список використаних джерел свідчить про те, що під час роботи було добре враховано результати сучасних наукових досліджень.

3. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій у дисертації Добрушиної Марії Юріївни забезпечено коректним використанням фундаментальних підходів і методів сучасної лінгвістики. Кількість залучених авторкоюлексичних одиниць є достатньою для отримання ґрунтовних висновків про особливості вербалізації концепту LANGUAGE POLICY.

Достовірність і обґрунтованість отриманих в роботі результатів забезпечується:

- використанням відомих та апробованих підходів до аналізу фактичного матеріалу;
- співставленням отриманих результатів з відомими твердженнями інших авторів;
- перевіркою збіжності результатів під час використання різних прийомів та методик;
- апробацією отриманих наукових результатів на як на міжнародних конференціях, так і на всеукраїнських та регіональній конференціях, а також публікаціями у провідних наукових фахових виданнях України та закордонних виданнях.

4. Достовірність та наукова новизна одержаних результатів.

За результатами дисертаційного дослідження опубліковано 3 одноосібні праці в наукових фахових виданнях, 2 фахові публікації у співавторстві, 1

статтю у виданні, яке входить до наукометричної бази Scopus; 2 праці – у закордонних наукових виданнях.

Дисертанткою отримано такі наукові результати:

- порівняні явища номінативного простору та номінативного поля в межах лінгвокогнітивних досліджень, а саме встановлено спільне та відмінне між явищами *номінативного простору* та *номінативного поля*, обґрунтована доцільність уживання цих двох явищ як синонімів у межах дослідження концепту LANGUAGE POLICY: аргументуючи свою позицію, дисертантка пише, що «репрезентація концепту на певному етапі розвитку людства, комплексне дослідження, узагальнення в польових структурах, структурування мовного простору лексичними засобами» (с. 49) – є спільним під час порівняння цих явищ;
- увиразнено галузь дослідження концепту LANGUAGE POLICY в лінгвістичному спрямуванні, зокрема через встановлення лексико-семантичної варіативності номінанта концепту LANGUAGE POLICY в лінгводискурсивному аспекті, для цього було відібрано 50 визначень;
- з'ясовано засоби вербалізації концепту LANGUAGE POLICY на матеріалі асоціативного експерименту, який проведено як онлайн, так і усно (с. 147). Експеримент дав можливість виокремити 210 вербалізаторів концепту LANGUAGE POLICY. Результативним є й залучення методу суб'єктивних дефініцій або ж когнітивних дефініцій (с. 153), що, за ствердженням Марії Юрїївни є «важливим аспектом дослідження концепту LANGUAGE POLICY», адже «дефініції надано носіями мови з погляду їхнього власного, а не словникового розуміння» (с. 154);
- проведено корпусний аналіз для встановлення вербалізаторів досліджуваного концепту. Дисертантка обрала чотири корпуси, а також було створено власний корпус на матеріалі текстів освітнього дискурсу (пункт 3.3.2);
- проаналізовано ступінь відповідності визначень, які згенеровано за

допомогою штучного інтелекту за інструментарієм чат-боту ChatGPT, що, на думку авторки, є «найсучаснішим способом перевірки лінгвістичної гіпотези є використання можливостей та функцій штучного інтелекту» (с. 186).

За результатами аналізу дисертаційної роботи та публікацій автора порушення академічної доброчесності не виявлено. Елементи фальсифікації чи фабрикації тексту в роботі відсутні.

5. Практичне значення одержаних результатів

Одержані в дисертації результати можуть бути використані під час викладання низки професійних дисциплін в навчальному плані студентів-філологів, як обов'язкових, так і дисциплін за вибором студента, створення науково-методичних видань та словників.

6. Дискусійні положення, зауваження та пропозиції.

Дисертація беззаперечно є дуже цікавою, спрямована на розв'язання вкрай цікавих теоретичних та прикладних задач, але, на жаль, не позбавлена деяких недоліків. Серед недоліків слід відзначити таке.

1. На нашу думку, занадто деталізовано методи дослідження концептів. Загальноприйнятими є менш розгалужені класифікації методів лінгвістичного аналізу, які не охоплюють зокрема метод прототипів тощо. На сторінках розділу 1 дисертантка пише про метод фреймового аналізу (с. 67), зазначаючи, що «представлене дослідження ... складно представити у вигляді фреймової структури, тому, з огляду на результати, ... та на властивість переходу деяких когнітивних компонентів з однієї зони в іншу, залучаємо саме польову модель, яка виразно відтворює структуру зв'язків між елементами концепту» (с. 67). Проте, вважаємо, що постає необхідність деталізації такого висновку.

2. Потребує уточнення порівняння понять «простір» та «поле», які в деяких частинах роботи розглядаються як синоніми, зокрема під час аналізу номінативного простору та номінативного поля (с. 41 та далі у цьому

підрозділі), а в інших явище «поля» вживано окремо від «простору», як-от асоціативне поле (с. 85, с. 202).

3. Аналізуючи політичний, юридичний та освітній дискурси, Марія Юріївна згадує терміни «дискурсивний» та «дискурсний». Чи вбачає дисертантка різницю між цими термінами?

4. На сторінках першого розділу зазначено, що польова модель «виразно відтворює структуру зв'язків між елементами концепту». У подальшому дисертантка спирається на цю модель та узагальнює результати у вигляді поля з його ядром та периферією. Постає запитання: за яким принципом розрізнено ближню та дальню периферію концепта?

Вважаємо, що відповіді на ці запитання були б бажані, але зауважимо, що це жодним чином не впливає на високу оцінку дисертаційної роботи та кваліфікації її автора. Варто зазначити, що ці недоліки не впливають ні на актуальність та значущість отриманих у роботі результатів, ні на зрозумілість пояснень та достовірність висновків.

7. Загальний висновок.

На підставі детального вивчення дисертаційної роботи Добрушиної М.Ю. зазначаємо високий науковий рівень дослідження. Дисертаційна розвідка, а також наукові публікації відповідають змістові основних наукових положень та висновків.

Дисертаційна робота Добрушиної Марії Юріївни «Номінативний простір концепту LANGUAGE POLICY: лінгвокогнітивний та лінгводискурсивний аспекти», представлена на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 03 «Гуманітарні науки» зі спеціальності 035 Філологія є актуальною науковою працею, виконаною на належному науково-теоретичному рівні з логічно- та доступно-викладеним матеріалом. У дисертаційній роботі розв'язано важливу наукову проблему.

Дисертація є завершеною науковою роботою, її оформлення відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування

рішення разової спеціалізованої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №44 від 12.01.2022, та наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», а її авторка, Добрушина Марія Юріївна, заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія.

Рецензент:

доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри перекладу та
лінгвістичної підготовки іноземців
Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара

Олена ПАНЧЕНКО

Підпис професора Панченко О. І. засвідчую:

Учений секретар Дніпровського
національного університету імені
Олеся Гончара

Тетяна ХОДАНЕН